

YTTRANDE

2021-01-29

S2020/06592

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

s.sof@regeringskansliet.se

Remissvar – Hållbar Socialtjänst, en ny socialtjänstlag (SOU 2020:47)

Inledning

Unizon tackar för möjligheten att få yttra sig över slutbetänkandet av utredningen *Framtidens Socialtjänst SOU 2020:47*. Unizon är ett riksförbund som samlar över 130 kvinnojourer, tjejjourer och ungdomsjourer samt jourer specialiserade på sexuella övergrepp. Tillsammans arbetar vi för ett jämställt samhälle fritt från våld. Genom att erbjuda stöd och skydd, samt arbeta förebyggande och med påverkan kämpar jourerna varje dag, året runt, för våldsutsatta kvinnor och barns rättigheter och ett liv fritt från våld. Allt utifrån en kunskap om våld, kön, genus och makt.

Unizon avgränsar sitt remissvar till de förslag i utredningen som främst berör våra medlemsjourers arbete med våldsutsatta kvinnor och barn, även om det givetvis finns andra delar i utredningen som har inverkan på kvinnor och barns möjlighet till ett liv fritt från våld. Utifrån vårt uppdrag vill Unizon lämna följande yttrande.

Sammanfattning

Förslaget till ny socialtjänstlag innehåller tre övergripande mål - ett tydligare jämställdhetsperspektiv, ett förebyggande perspektiv och en ökad inriktning på tillgänglighet. Unizon välkomnar flera av utredningens förslag, men vill understryka att en förutsättning för att nå de övergripande målen är att ett jämställdhetsperspektiv integreras i verksamheten. Tyvärr sker alltför sällan. Jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar är ett uttalat mål för regeringen och får inte vara ett separat spår, det ska vara integrerat i alla statlig, regional och kommunal verksamhet. Betänkandet är ett illustrativt exempel på detta då flera kapitel saknar ett jämställdhetsperspektiv. Om målet om att främja jämställda livsvillkor ska bli verklighet behöver det tydligt framgå i hela betänkandet att socialtjänstens verksamhet riktar sig till olika grupper av kvinnor och män och flickor och pojkar.

Utredningens direktiv anger att förslagen inte får vara kostnadsdrivande. Unizon framhåller att ökade investeringar i socialtjänsten är en förutsättning för att klara den

ambitionshöjning som förslagen innebär. Särskilt med tanke på rådande omständigheter med Covid-19.

Nedan redovisas Unizons inställning till utredningens förslag utifrån sitt uppdrag.

Unizons synpunkter på utredningens förslag

7.2.3 Socialtjänsten ska främja jämställda levnadsvillkor

Förslag: Socialtjänsten ska främja människornas jämlika och jämställda levnadsvillkor.

Unizon *tillstyrker* förslaget att ersätta “levnadsnivå” med “levnadsförhållanden”. Vi vill här belysa vikten av att socialtjänsten vid dessa bedömningar måste ha kunskap om hur de kan göras på ett sätt som inte riskerar att upprätthålla icke-jämställda system eller omotiverade skillnader mellan kvinnor och män.

7.2.4 Uppdrag om fördjupad beskrivning av genusbias inom socialtjänsten

Förslag: Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att göra en fördjupad beskrivning och analys av aspekter av genusbias inom socialtjänstens område.

Unizon *tillstyrker* utredningens förslag. Statskontoret är lämplig myndighet.

7.3.4 Socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv

Förslag: Socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv.

Unizon *tillstyrker* utredningens förslag att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv, något som kräver ett jämställdhetsperspektiv både vad det gäller behov av insatser, fördelning av resurser och resultatuppföljning, speciellt inom det brottsförebyggande området, då mäns våld mot kvinnor och killars våld mot tjejer är ett brott. Unizon välkomnar att utredningen ser att socialtjänstens ansvar för förebyggande arbete ska förstärkas och bättre förutsättningar för samarbete med andra aktörer i samhället. Unizons medlemmar har gedigen kunskap om att arbeta förebyggande mot mäns och pojkars våld mot kvinnor och flickor. Samtidigt vill Unizon understryka att det redan idag finns tydliga skrivningar i föreskrifterna och de allmänna råden samt i handboken för våld hur socialtjänst ska agera på våld i ungas partnerrelationer och inleda utredningar baserat på kännedom om denna typ av våld. Om det inte sker bör skrivningar kring detta skärpas och förtydligas ytterligare i socialtjänstlagen.

7.4.3 Socialtjänsten ska inriktas på att vara lättillgänglig

Förslag: Socialtjänsten ska inriktas på att vara lättillgänglig.

Unizon *tillstryker* utredningens förslag om att vara mer lättillgänglig och vill lyfta vikten av att socialtjänsten fortsätter med det uppsökande arbetet och har riktade insatser mot flickor och tjejer. Unizon menar att det är av största betydelse att socialtjänstens medarbetare alla har en kunskap om mäns våld mot kvinnor, detta är grundläggande för de hjälpsökande ska få det stöd och den hjälp som hon är i behov av. Om socialtjänstens medarbetare saknar kunskap så blir beslutsunderlagen felaktiga och den utsatta kvinnan får inte nödvändig information, vilket påverkar tillgängligheten och hennes möjligheter till stöd och skydd negativt. I glesbyggden tillgängligheten sämre och socialtjänsten behöver stärka samverkan med civilsamhället.

Unizon ser dock att utredningens ambition att göra socialtjänsten mer tillgänglig inte är förenlig med utredningens förslag om insatser utan behovsprövning. Eftersom de aktörerna som kommunen ger befogenhet att utföra vissa insatser måste ha ett kontrakt med kommunen så kan det svårt bli för medborgarna att veta vilka aktörer det är. Vad är utredningens förslag för att göra denna information tillgänglig för alla människor i vårt samhälle?

8.3.4 Bestämmelser som omformuleras för att inriktas på insatser

Förslag: Bestämmelserna i nuvarande 5 kap. 3 § och 9–12 §§ socialtjänstlagen omformuleras och ges följande lydelse:

- Socialnämnden ska erbjuda familjerådgivning i syfte att, genom samtal, bearbeta samlevnadskonflikter i parförhållanden och familjer. Familjerådgivningen ska erbjudas till den som begär det.
- Socialnämnden ska erbjuda samarbetsamtal i syfte att föräldrar, under sakkunnig ledning, når enighet i frågor som gäller vårdnad, boende, umgänge och frågor som gäller barnets försörjning. Socialnämnden ska även erbjuda föräldrar hjälp att träffa avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket föräldrabalken.
- Socialnämnden ska erbjuda missbruks- och beroendevård i syfte att stödja och hjälpa den som har ett missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopingmedel eller spel om pengar att komma ifrån missbruket eller beroendet. Nämnden ska i samförstånd med den enskilde planera insatserna och noga bevaka att planen fullföljs.
- Socialnämnden ska erbjuda närståendestöd i syfte att stödja och hjälpa den som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående med funktionsnedsättning.
- Socialnämnden ska erbjuda brottsofferstöd i syfte att stödja och hjälpa den som har utsatts för brott och dennes närstående. Socialnämnden ska särskilt beakta att personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av insatser för att förändra sin situation. Detta gäller i synnerhet kvinnor som är eller har varit utsatta för mäns våld. Socialnämnden ska även särskilt beakta att personer som är eller har varit utsatta för våld eller förtryck som syftar till att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grups heder kan vara i behov av insatser för att förändra sin situation.
- Socialnämnden ska erbjuda budget- och skuldrådgivning i syfte att stödja och hjälpa den som

är skuldsatt att hantera sin ekonomi och sina skulder. Socialnämnden ska erbjuda budget och skuldrådgivning även under ett skuldsaneringsförfarande och till dess att en beviljad skuldsanering eller F-skuldsanering är helt avslutad.

Utredning bedömer att målgruppsindelningen skall tonas ner. Unizons farhåga är att detta istället kommer leda till att kvinnors och flickors utsatthet kommer i skymundan och att mäns våld mot kvinnor och barn inte prioriteras. Dessvärre föreslår utredningen att bestämmelsen ska omformuleras för att "synliggöra att våld eller andra övergrepp av närstående kan se ut på olika sätt". Kvinnor som grupp är särskilt utsatta för våld av närstående och att göra detta stycke mer könsneutralt genom att det anges att "socialnämnden särskilt ska beakta att personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp från närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation" synliggör inte kvinnor som särskilt utsatta.

Unizon ser det som en självklarhet och absolut nödvändigt att kvinnor som utsätts för våld och andra övergrepp av en närstående man ska lyftas fram. Därför ser vi inte att utredningens förslag är en förbättring för våldsutsatta kvinnor.

11.1.3 Kravet på god kvalitet omformuleras

Förslag: Bestämmelserna i nuvarande 3 kap. 3 § socialtjänstlagen omformuleras till att ange att verksamhet inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet.

Unizon *välkomnar* utredningens förslag att all verksamhet inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet.

11.2.1 Rutinerna ska gälla hela verksamheten

Förslag: Bestämmelsen i nuvarande 3 kap. 3 a § socialtjänstlagen omformuleras till att ange att socialnämnden ansvarar för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet. Bestämmelsens nuvarande begränsning till verksamhet rörande barn och unga tas således bort.

Unizon *välkomnar* förslaget men vill tillägga att det är av högsta vikt att socialnämnden har adekvat kunskap om hur mäns våld mot kvinnor och barn och hur våldet påverkar dem och vilket stöd och skydd de behöver. Att en våldsutsatt kvinna med sina barn placeras på ett vandrarhem är ett vanligt exempel på ett grovt missförhållande och bör genast åtgärdas.

11.3.2 Personalen ska medverka till god kvalitet

Förslag: Bestämmelsen i nuvarande 14 kap. 2 § – som anger att var och en som fullgör uppgifter inom socialtjänsten eller vid Statens institutionsstyrelse ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet – omformuleras så att det i stället anges att personalen ska medverka till att verksamheten är av god kvalitet.

Unizon *välkomnar* förslaget och vill lägga till att det ska vara ett krav att all personal inom socialtjänsten har utbildning och kunskap om mäns våld mot kvinnor och barn.

12.3.3 Krav på uppföljning införs

Förslag: Bestämmelsen i nuvarande 3 kap. 3 § tredje stycket socialtjänstlagen om att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras kompletteras med ett uttryckligt krav på uppföljning.

Unizon *välkomnar* utredningens förslag men vill göra ett tillägg om att uppföljningen ska ett jämställdhetsperspektiv och att uppföljningen ska vara könsuppdelad.

13.2.5 Det införs krav på ett respektfullt bemötande

Förslag: Enskilda ska bemötas på ett respektfullt sätt utifrån sina förutsättningar och behov.

Unizon *välkomnar* utredningens förslag om att ett krav på att enskilda ska bemötas på ett respektfullt sätt ska införas i socialtjänstlagen. Unizons medlemmar vittnar om såsom utredningen skriver att det förekommer stereotypa föreställningar om kön vilket är ett hinder för ett gott bemötande. Unizon vill att kunskap om mäns våld mot kvinnor är ett krav för alla som jobbar inom socialtjänst oavsett arbetsuppgifter och titel.

14.3.1 Krav på vetenskap och beprövad erfarenhet

Förslag: Det införs en ny bestämmelse i socialtjänstlagen om att verksamhet inom socialtjänst ska bedrivas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Unizon *välkomnar* förslaget och vill förordna vikten av kunskap om mäns våld mot kvinnor och barn.

14.4.6 Behov av översyn

Förslag: Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att göra en översyn av professionens roll och den nuvarande beslutsordningen inom socialtjänstens område.

Unizon *tillstyrker* förslaget om att beslutsordningen bör utredas.

17.3.2 Ny bestämmelse om insatser utan behovsprövning

Förslag: Det införs en ny bestämmelse som anger att socialnämnden får tillhanda insatser utan föregående individuell behovsprövning.

Unizon *delar inte* utredningens bedömning om att insatsen skyddade boenden ska ingå i de insatser som föreslås ska tillhandahållas utan föregående behovsprövning. Unizon anser inte att detta förslag skulle gagna våldsutsatta kvinnor och barn som är i behov av placeringar i skyddat boende.

Sedan Unizon grundades för 25 år sedan har våra kvinnojourer samverkat med socialtjänsten, polisen och andra aktörer som kommer i kontakt med en kvinna när hon är utsatt för våld. Utredningen skriver att det krävs ett avtal för att en annan utförare än en kommun ska kunna erbjuda insatser vet Unizon att detta redan idag sker i flera av de kommuner där Unizons medlemmar finns i form av överenskommelser såsom exempelvis Idéburna offentliga partnerskap (IOP) mellan kommunen och kvinnojouren. För Unizon är det grundläggande att arbeta tillsammans med myndigheter och andra aktörer i samhället utifrån gemensamma mål för att på bästa sätt stärka, stötta och skydda våldsutsatta kvinnor och deras barn. Vi ser att när samverkan mellan fler aktörer fungerar på ett konstruktivt sätt är det till stor hjälp för kvinnan att kunna förändra sin livssituation. Arbetet är dessutom hållbart ur ett ekonomiskt och socialt perspektiv när aktörer arbetar med varandra och inte mot varandra.

Våldsutsatta kvinnor behöver både rättsäkerhet och rättstrygghet för att komma ut ur en relation där en man utsätter henne för våld och möjligheten för kvinnor måste vara likvärdig var de än befinner sig i landet. När kvinnor får ett placeringsbeslut att få komma till en kvinnojour blir kvinnojouren utförare av socialtjänst och lyder därför under samma regler som socialtjänst. Det ger de våldsutsatta kvinnorna en trygghet i sin process att komma bort från våldet, det synliggör insatsen så att den kan resurssättas i kommunernas budget och det gör insatsen möjlig att följa upp och granska. Unizon ser också med stor oro att detta kommer påverka hur socialtjänsten ser på andra insatser för kvinnan, så som till exempel ekonomisk biståndsbedömning för kvinnan om de inte har det övergripande ansvaret för de olika insatserna.

Majoriten av de boende på kvinnojourerna är idag barn som kommer med sina mammor. Enligt utredningen kommer det vara anmälningsplikt om en kvinna kommer med sina barn till ett skyddat boende, vilket i praktiken skulle göra att

majoriteten av våldsutsatta kvinnor måste ha kontakt med socialtjänst oavsett vilket sätt de söker hjälp att komma bort från våldet

Som Unizon ser det kommer förslaget innebära att landets kommuner får stora friheter att tolka lagtext, föreskrifter och allmänna råd och att det blir upp till varje kommun att sätta lägstanivån för vilka insatser som ska erbjudas. Risken är att kommunens ekonomiska förutsättningar påverkar vad som erbjuds till målgruppen och att det blir olika bedömningar beroende på var i landet man bor. Detta kan påverka samhällets mest utsatta (våldsutsatta kvinnor och barn) som redan idag är lågprioriterade. Detta är något som även framkommer i utredningen kapitel 18, att vid insatser utan behovsprövning är det upp till den enskildes egen vilja att berätta om sina egna behov. Det finns en uppenbar risk att detta bidrar till en stor ojämlikhet mellan kommuner.

En annan farhåga är den ökade risken för felbehandling och att insatserna som erbjuds inte är rätt insats utifrån personens behov. Utredningen beskriver att insatserna ska vara allmänt inriktade och generellt anpassade vilket kan innebära avkall av behov som kräver mer individanpassning. Unizon undrar därför: hur ska man följa upp dessa insatser, samt hur vet personen att hon eller han får rätt insats i rätt tid? Det finns även en risk att utan behovsprövning så ökar tillgängligheten för mer välfungerande individer, på bekostnad av de mest utsatta, vilket även utredningen skriver (s. 676 i utredningen).

Hantering av vistelsebegreppet behöver vara oerhört tydligt för att rättsosäkerheten på området inte fortsätter. Unizon undrar om utredningen har tagit ställning till vad konsekvenserna blir då ett beslut utan behovsbedömning inte kan överklagas?

Unizon ser med stor oro att utredningens förslag öppnar upp än mer för att kommunerna väljer att upphandla skyddat boende istället för att vända sig till den lokala idéburna ickevinstdrivande kvinnojouren. Som utredningen skriver finns det en risk för oseriösa utförare, speciellt om utredningens förslag om anonyma insatser går igenom. Att det har hänt finns exempel på, till exempel när flera kommuner i Stockholms region gjorde en upphandling 2019 för skyddat boende, då en dokumenterad kriminell utförare blev vinnande anbudgivare.¹ En annan risk detta förslag medför är att de idéburna ickevinstdrivande aktörerna riskerar att slås ut, vilket vi har sett flertal exempel på varav ett tas upp i utredningen (s. 682). Förutom att de idéburna ickevinstdrivande aktörerna slås ut så medför detta förslag högst troligt höjda kostnader för enskilda kommuner.

Vi kan inte heller se på vilket sätt detta skulle öka tillgängligheten för våldsutsatta kvinnor. Unizon vill att socialtjänsten jobbar för att sänka tröskeln så att våldsutsatta

¹ <https://www.mitti.se/nyheter/misstanks-for-barnmisshandel-erbjods-driva-kvinnoboende/lmsfj!6398283/>

kvinnor och barn känner sig trygga och välkomna att söka sig dit. Det är inte Unizons uppfattning att det är skuld och skam inför just socialtjänsten som gör att våldsutsatta kvinnor inte söker sig till socialtjänst för att undkomma våldet utan snarare rädslan för vad som kommer hända om de lämnar det våldsamma förhållandet, både för sin egen och kvinnas eventuella barns del. 75 procent av de kvinnor som mördas av sin partner, mördas i samband med en separation. Det svenska samhällets myndigheter borde istället verka för att våldsutsatta kvinnors och barns säkerhet under flykten från förövaren och tiden efteråt är i fokus och för ett gott och rättssäkert bemötande. Då skulle förhoppningsvis kontakten med socialtjänsten vara mer positiv.

17.3.4 Insatser utan behovsprövning till barn som har fyllt 15 år

Förslag: Socialnämnden får, även utan vårdnadshavarens samtycke, tillhandahålla insatser utan föregående individuell behovsprövning till barn som fyllt 15 år.

Unizon ser positivt på att barn som fyllt 15 år, även utan vårdnadshavarens samtycke, ska kunna ta del av öppna insatser utan behovsprövning. Detta då det kommer möjliggöra snabbare hjälp till barnet/ungdomen. Däremot anser Unizon att insatsen skyddat boende inte bör undantas att föregås av en individuell behovsprövning; vi ser stora risker med detta förslag (se punkt [17.3.2](#)).

17.5.1 Krav på dokumentation

Förslag: Bestämmelsen i nuvarande 11 kap. 5 § socialtjänstlagen omformuleras till att ange att handläggningen av ärenden som rör enskilda samt genomförande av insatser ska dokumenteras. Det införs en ny bestämmelse som anger att skyldigheten att dokumentera inte gäller uppgifter om enskildas personliga förhållanden vid genomförande av rådgivning. Det införs en ny bestämmelse som anger att socialnämnden, om det finns särskilda skäl, får bestämma att uppgifter om enskildas personliga förhållanden inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats utan föregående individuell behovsprövning.

Att våldsutsatta kvinnor kan vara undantag i dokumentationskravet ser Unizon som ett stor steg tillbaka för våldsutsatta kvinnor och barn. Detta skulle äventyra deras rättsprocess, även en eventuell vårdnadsprocess, vara en potentiell säkerhetsrisk samt att dokumentation även visar på hur länge våldet har pågått. Detta förslag går även helt emot regeringens tidigare förslag om barns rättigheter vid placering på ett skyddat boende i *Ett fönster av möjligheter* samt *Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende – förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång*.²

² SOU 2017:112, Ds 2020:16

Utöver denna grupp är det inga andra brottsoffer som får brott begångna mot sig undantagna dokumentationskravet.

18.2 Insatser till enskilda ska ge möjligheter till ett självständigt liv

Förslag: Bestämmelsen i nuvarande 4 kap. 1 § fjärde stycket socialtjänstlagen omformuleras till att ange att insatser ska utformas så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Unizon *välkomnar* förslaget.

18.3 Insatser som avser personliga behov ska inriktas på ett värdigt liv och välbefinnande

Förslag: Bestämmelsen i nuvarande 5 kap. 4 § första stycket socialtjänstlagen utvidgas till att gälla alla enskilda, inte bara äldre. Således ska insatser som syftar till att tillgodose den enskildes personliga behov utformas så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.

Unizon *välkomnar* förslaget men vill se att socialtjänsten säkerhetsställer att kvinnor och män, flickor och pojkar ges samma möjligheter till inflytande.

19.2.3 Bestämmelsen om barnets bästa anpassas till barnkonventionens lydelse

Förslag: Bestämmelsen om barnets bästa i nuvarande 1 kap. 2 § första stycket socialtjänstlagen omformuleras till att ange att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som *bedöms* vara barnets bästa. Det införs även en kompletterande bestämmelse som anger att vid bedömningen av barnets bästa ska hänsyn tas till barnets åsikter.

Unizon *tillstyrker* utredningens förslag om att anpassa bestämmelsen om barnets bästa till barnkonventionens lydelse. Unizon instämmer i utredningens bedömning om vikten av barnets bästa-bedömningar tillämpas i alla beslut och åtgärder som rör barn.

Trots att barnkonventionen har blivit svensk lag får våra medlemsjourer dagligen ta del av berättelser om barn som har kränkts och utsatts för våld och vars rättigheter inte respekteras. De möter våldsutsatta barn vars röster och behov inte tillmäts någon betydelse vid bedömning eller beslut. Barn som berättar om sina upplevelser av pappas våld, men vars rädsla blir ifrågasatt eller inte tagen på allvar. Barn som kan och vill berätta men som inte har fått komma till tals. Våra medlemsjourer vittnar om hur vårdnadshavarens rättigheter ofta väger tyngre än barnets, även i utredningar

som handlar om pappas våld mot mamma.³ Som till exempel när barn inte får krissamtal eller behandling bara för att den våldsutövande pappan säger nej.⁴ Eller som när barn tvingas till umgänge mot sin uttryckliga vilja och sitt mående.⁵

Barns rätt till skydd och stöd är ofta knuten till att barns rätt till delaktighet tillgodoses. Forskning visar att när barn ges inflytande i utredningsprocessen blir insatserna bättre anpassade efter barnens förutsättningar och behov.⁶

19.3.2 Rätten till information förtydligas i socialtjänstlagen

Förslag: Bestämmelsen om barns rätt till information i nuvarande 11 kap. 10 § första stycket socialtjänstlagen kompletteras med en bestämmelse om att informationen ska anpassas till barnets ålder, mognad och hans eller hennes individuella förutsättningar. Den som lämnar informationen ska så långt det är möjligt försäkra sig om att barnet har förstått informationen.

Unizon *tillstyrker* förslaget som tydliggör och förstärker barnets rätt till information oavsett barnets ålder, mognad och individuella förutsättningar. Unizon ser positivt på att utredningen tydliggör att den som är ansvarig för informationen så långt som det är möjligt försäkra sig om att barnet förstått informationen. Unizon vill dock i det här sammanhanget påpeka att det också handlar om barnets rätt till att uttrycka sin åsikt och bli hörda i alla processer som har betydelse för deras framtid, och önskar att rätten till delaktighet förtydligas i socialtjänstlagen. Nu är barnkonventionen svensk lag. Unizon kräver att principen om barnets bästa och barnets rätt till skydd, stöd och delaktighet blir verklighet i praktiken, att det inte enbart stannar vid fina ord.

19.4.1 Om barnet inte vill framföra sina åsikter ska detta respekteras

Bedömning: Om barnet väljer att inte framföra sina åsikter, ska hans eller hennes vilja i detta avseende respekteras.
Förslag: Bestämmelsen i nuvarande 11 kap. 10 § första stycket tredje meningen socialtjänstlagen – som anger att om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt – ska upphävas.

Unizon *delar* utredningens bedömning att barns rätt att framföra sina åsikter är en rättighet – inte en skyldighet. Skyldigheten ligger istället hos den vuxne att verkligen försäkra sig om att de barn som vill får säga sin mening och bli hörda. Däremot *avstyrker* Unizon emellertid förslaget. Unizon anser att upphävandet av

³ Forsell, A., (2016). *Better safe than sorry?: quantitative and qualitative aspects of child-father relationship after parental separation in cases involving intimate partner violence* (doktorsavhandling). Örebro Universitet.

⁴ Unizon (2019). *Kvinnofridsbarometern 2019: En undersökning av kommunernas arbete mot mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer*. Stockholm: Unizon www.unizon.se

⁵ Eriksson, M & Näsman E. (2011). *När barn som upplevt våld möter socialtjänsten – om barns perspektiv, delaktighet och giltiggörande*. Stockholm: Gothia.

⁶ Heimer, M., Näsman, E., & Palme, J. (2017). *Rättighetsbärare eller problembärare? Barns rätt att komma till tals och socialtjänstens insatser*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset

bestämmelsen kan medföra risk att grunderna till barnets inställning annars inte klarläggs. Som utredningen beskriver kan det finnas många skäl till varför barn väljer att inte framföra sin åsikt. Våra medlemsjourer träffar de här barnen. Många barn har exempelvis lärt sig tidigt att våldet är en familjehemlighet som man inte pratar med någon utomstående om. Det kan kännas som att man sviker sin förälder när man berättar och man kan vara rädd att föräldern ska bli ännu argare. Ibland finns det konkreta orsaker till att barnet inte berättar, till exempel hot från våldsutövande förälder om vad som kommer hända OM barnet berättar. Känslan att inte riktigt veta eller kunna styra över vad som kommer att hända spelar också in. Men för de allra flesta handlar det inte om att barnet inte vill berätta för socialtjänsten om vad som hänt, utan att barnet upplever att deras röster inte blir hörda. Oavsett skäl, anser Unizon att det är viktigt att undersöka grunderna till barnets inställning så långt det är möjligt för att tillförsäkra barns rätt till delaktighet.

19.5.2 Utökad möjlighet för socialtjänsten att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke

Förslag: Ett barn ska få höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande inför ett beslut om att inleda eller inte inleda en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd. Barnets vårdnadshavare ska, om inte särskilda skäl talar mot det, genast underrättas om att barnet har hörts.

Unizon *tillstyrker* förslaget som ger socialtjänsten möjlighet att samtala med barn, oavsett ålder och mognad, utan vårdnadshavarens samtycke under förhandsbedömningen. Som lagstiftningen är utformad idag kan en våldsutövande förälder, till exempel en pappa som har slagit barnets mamma, motsätta sig och därmed hindra yngre barn från att medverka i en förhandsbedömning. Lagstiftningen ska skydda barnets rättigheter, inte förövarens.

För att inte riskera att barn i redan utsatta situationer ska fara ännu mer illa vill Unizon understryka vikten av att stöd och skydd till barnet beaktas. Om våldsutövande vårdnadshavaren ska informeras måste det ske på ett sätt som blir säkert för barnet. Unizon vill i det här avseendet påpeka att det är viktigt att barnet får veta vilka uppgifter som vårdnadshavare kommer få ta del av.

19.5.3 Stöd för samtal med barn under en förhandsbedömning

Bedömning: Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att ta fram ett stöd för samtal med barn utan vårdnadshavarens samtycke under en förhandsbedömning.

Unizon *delar* utredningens bedömning. Unizon vill understryka att det är viktigt att innefatta barn med egna erfarenheter av socialtjänsten i ett sådant arbete.

19.7.4 Barnets kontakt med föräldrar och syskon och andra närstående

Bedömning: Det är viktigt att socialtjänsten arbetar för att det placerade barnet ges möjlighet till kontakt med föräldrar och syskon.

Förslag: Socialnämnden ska, i fråga om barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende eller hem för vård eller boende, arbeta för att de ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående.

Socialnämnden ska, i fråga om barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende eller hem för vård eller boende, särskilt uppmärksamma barnets eller den unges relationer till föräldrar, syskon och andra närstående.

Utredaren hänvisar gällande placerade barns kontakt med sina föräldrar till Artikel 9.3 i Barnkonventionen. Av intresse i sammanhanget vill Unizon framföra Artikel 6 som handlar om barns rätt till liv, samt Artikel 19 som handlar om att barn ska skyddas från våld och övergrepp. Även om Unizon delar utredningens bedömning att socialnämnden ska verka för att barn som placeras utanför hemmet ska ges möjlighet till kontakt med sina föräldrar och syskon i de fall där det är förenligt med barnets bästa, så vill vi lyfta den problematik som finns idag med barn som tvingas mot sin uttryckliga vilja att träffa exempelvis sin pappa som varit våldsamma mot mamman, syskon eller barnet själv.⁷ Utredaren för ett resonemang i utredningen kring när det kan vara olämpligt för barn att träffa en eller båda sina föräldrar, det är positivt att det lyfts, men vi vill framföra en oro över att förslaget på ny skrivning kan orsaka att fler barn tvingas träffa en pappa som barnet är rädd för eller inte har en trygg relation till på grund av att han varit våldsam. Detta gäller även i de fall där barnet har varit utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck där kontakt med syskon och föräldrar, men också andra närstående, kan innebära en risk.

19.8.2 Tiden för uppföljning förlängs

Förslag: Bestämmelsen i nuvarande 11 kap. 4 c § socialtjänstlagen ändras så att uppföljning av ett barns situation – när en utredning som gäller barnets behov av stöd eller skydd avslutats utan beslut om insats – i stället för efter två månader ska avslutas senast sex månader från det att utredningen har avslutats. Motsvarande ska gälla vid uppföljning av ett barns situation efter det att en placering i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende har upphört. Uppföljning av barnets situation ska då avslutas senast sex månader efter det att placeringen har upphört.

Unizon *tillstyrker* förslaget. Unizon delar andra remissinstansers bedömning att två månader är alltför kort tid för att följa upp situationen efter avslutad utredning eller placering för att kunna bedöma om positiv förändring är bestående. Vidare anser Unizon att denna möjlighet även ska finnas efter avslutad öppenvårdsinsats.

⁷ Eriksson, M & Näsman E. (2011). *När barn som upplevt våld möter socialtjänsten – om barns perspektiv, delaktighet och giltiggörande*. Stockholm: Gothia.

Forsell, A., (2016). *Better safe than sorry?: quantitative and qualitative aspects of child-father relationship after parental separation in cases involving intimate partner violence* (doktorsavhandling). Örebro Universitet.

19.9.2 Frågan om barnombud bör utredas vidare

Bedömning: Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att utreda behovet av och förutsättningarna för oberoende barnombud.

Unizon *instämmer* i utredningens bedömning om att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att utreda behovet av och förutsättningarna för möjligheten att införa ett oberoende barnombud. Precis som utredningen beskriver kan barn som befinner i en utsatt situation vara helt beroende av att den myndighet de har kontakt med säkerställer deras rättigheter. Detta gör att i praktiken vilar mycket på barnet självt att ta till vara sina rättigheter. Unizons medlemsjourer har lång erfarenhet av att stötta och hjälpa våldsutsatta barn och unga. Hos jouren möter de någon som tror dem. Som lyssnar, stöttar och peppar och hjälper dem att upptäcka sina val, men inte väljer åt dem. En viktig del är också att stötta barnen i kontakt med myndigheter och eventuell rättsprocess. Unizon och våra medlemsjourer står redo att bistå med kunskap och erfarenhet i en sådan utredning.

19.10.4 Gallring av barnakter och tiden för sekretess bör ses över

Förslag: Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över bestämmelserna om gallring, i fråga om barnakter. Vid en sådan utredning bör övervägas om tiden för sekretess ska förlängas.

Unizon arbetar för att höja barnens röster och anser att det kan vara viktigt att barnet senare i livet ges en möjlighet att ta del av akten för att kunna få vetskap om vad som skett. Unizon *tillstyrker* därför förslaget att bestämmelserna för gallring och sekretess för barnakter ska ses över.

Stockholm 2021-02-01

Olga Persson, förbundsordförande Unizon

Rebecka Andersson, generalsekreterare Unizon

Underlaget är framtaget av Maria Björsson, Sakkunnig Kvinnofrid, och Tanja Hillberg, Sakkunnig Barnfrid, Unizon.